

Militaire Inlichtingendienst
Afdeling Koninklijke Landmacht
Bureau B-1

COPY

016

ex 3 van 17 exn

Plaats: 's-Gravenhage
Dtg : 091200JAN90
Nr : B1/001/90/C

CINTSUM nr. 1

MID	
In: Dis/90/059/164	
In: 10 JAN 1990	
Vernietigen in:	12.13.7

1 Situatie/Verwachtingen

a. Spionage

(1) Huidige toestand:

In het afgelopen jaar zijn er veel aanzetten tot veranderingen geweest in de politieke situatie in Oost-Europa. De toestand op dit moment is nog onduidelijk en instabiel zodat de ontwikkelingen, m.n. m.b.t. de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van de WP-landen en hun activiteiten, blijvend moeten worden gevolgd.

In de media zijn er regelmatig berichten verschenen over opheffen van deze diensten.

Met nadruk moet er echter op gewezen worden dat de WP-Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten - mogelijk onder een andere naam en een beperkte taakbijstelling - nog onverkort en ongewijzigd actief zijn, ook in Nederland en ook gericht tegen de Krijgsmacht.

Veranderingen in structuur en aanpassingen van de taakstelling van deze diensten zijn vooralsnog slechts enigermate konstateren in het afschaffen van het repressieve deel van Veiligheidsdienst, dat gericht was op de eigen bevolking.

(2) Verwachtingen:

De veranderingen in de WP-landen hebben tot gevolg, dat het aantal kontakten tussen personen uit Oost en West en het aantal reizen van en naar Oost-Europa en de USSR aanzienlijk zullen toenemen.

Samen met het gevoel van euforie over toenadering en samenwerking en het werken aan het "huis-Europa", ontstaan uit deze situatie voor de WP-Inlichtingendiensten grote kansen voor het verzamelen van informatie in de Westerse landen, mede door het verminderen van de Veiligheidszinn in Europa en de bereidheid van Oost-Eurpeanen om iets op inlichtingengebied te doen voor de wederopbouw van hun land met enorme economische problemen.

[REDACTED]

Subversie

(1) Huidige toestand:

-In de periode 22 t/m 31 december hebben deelnemers aan h kamp van VAK mobiel bij de vlgb. Woensdrecht diverse knip kladacties uitgevoerd en werd de vlgb. betreden. Ook werd keer vanuit het kamp een poging gedaan om de vlgb. Volkel betreden. KL-objekten in de omgeving werden niet aangedaan -In nacht van 1 op 2 januari zijn landingslichten op de vlgb. Welschap (Eindhoven) zwart gemaakt uit protest tegen vertrek van 2 NF-5's naar Turkije.

(2) Verwachtingen :

a.s. weekend vind in het kader van de oefening Reforger ee verplaatsing van militaire voertuigen plaats van België d Zuid-Limburg naar de Bondsrepubliek. Tot nu toe zijn er ge aanwijzingen ontvangen dat hier iets tegen ondernomen zal worden.

Sinds een paar maanden heeft het VAK-mobiel al geen siren maandagactie meer gevoerd en er zijn geen tekenen dat hier in de toekomst verandering komt.

c. Sabotage

(1) Huidige toestand: Geen bijzonderheden

(2) Verwachtingen : Geen bijzonderheden

d. Terrorisme

(1) Huidige toestand:

Het verwachte "Kerst- en Nieuwjaarsoffensief" van de PIRA het Europese vasteland is gelukkig achterwege gebleven, hetgeen echter niet betekent dat de PIRA met de activiteit tegen GB is gestopt.

(2) Verwachtingen :

Nog steeds moet rekening worden gehouden met het plegen va aanslagen door de PIRA op de Britse militairen en objekten in West-Europa, vooral in de BRD.

2. Conclusies en aanbevelingen

a. Spionage :

De onverminderde activiteit van de WP-Inlichtingen-en Cont Inlichtingendiensten - ook al is zoals in de DDR hun naam soms gewijzigd - zullen ongetwijfeld trachten gebruik te maken van de onstane situatie om inlichtingenposities in h Westen te verwerven.

Het blijft daarom noodzakelijk attent te blijven op de bewegingen van WP-vertegenwoordigers en de activiteiten van WP-Inlichtingendiensten in ons land en die van WP-Contra-Inlichtingendiensten in de WP-landen t.a.v reizigers uit on land.

[REDACTED]

[REDACTED]

Derhalve is het ook onverkort noodzakelijk, dat de "regelen reisbeperkingen" worden nageleefd en reizen naar WP-landen tijdig worden aangevraagd (mil. personeel) of bekondgesteld (burgerpersoneel), opdat de CI-organisatie staat is om in het belang van de reiziger en in het belang van de Krijgsmacht in voorkomend geval een zo optimale begeleiding kan garanderen middels briefing en debriefing.

Vooralsnog worden de "regelingen reisbeperkingen" gezien onduidelijke en instabiele situatie in Oost-Europa nog bijgesteld, temeer daar dit een interservice en NAVO-aangelegenheid is.

Bijgevoegde kopie van een artikel uit Elsevier dd 060190 geeft een aardig beeld van de onduidelijk en instabiele situatie in Oost-Europa en de dreiging, die nog steeds van de WP-Inlichtingendiensten uitgaat.

b. Subversie :

4

De landmacht heeft het afgelopen jaar wederom te maken gemaakt met klad-, plak-, knip- en in mindere mate vernielingsakties. De meeste aandacht van de anti-militaristische beweging gaat evenwel naar luchtmachtobjecten vanwege de levering van N5's aan Turkije waarbij de "bijlenactie" op nieuwjaarsdag goede vrijdag en de rechtzaken van de bij deze actie betrokken vredesactivist de nodige publiciteit gaven aan onderwerp. Zolang er nog vliegtuigen richting Turkije moet zal dit een van de aktiedoelen blijven. Nieuwe onderwerpen dienen zich echter al aan zoals Defensie en het Milieu (waarbij het Milieubeheersplan van het Min.v.Def. wordt bekritiseerd en gepoogd wordt de Milieubeweging achter hun karretje te spannen) en het kritisch volgen van de ontwapening (i.v.m. de in hun ogen verminderde dreiging vanuit het "oosten" en het hongerprobleem). Vanwege de voortdurende activiteiten van anti-militaristen die steeds meer schade aanbrengen op militaire objecten en indirect schade toebrengen aan de geloofwaardigheid van Defensie wordt aanbevolen alle objektcommandanten er op te wijzen hun wachtregelingen te (laten) controleren en deze zoveel mogelijk te optimaliseren, waarbij men alert moet blijven op verdachte belangstelling.

c. Sabotage : Geen bijzonderheden

[REDACTED]

[REDACTED]

d. Terrorisme :

De PIRA-dreiging tegen Britse eenheden/objekten en mili
in Nederland, blijft nog steeds hoog, zonder dat er een
concrete dreiging is aan te geven tegen bepaalde eenhed
personen of objekten.

Meldingen van (mogelijk) verdachte belangstelling, dien
derhalve nog steeds met spoed aan de CI-organisatie beke
worden gesteld.

Hoofd bureau B-1
lkol

[REDACTED]

[REDACTED]

Verzendlijst

HMIDKL-B	EX 1
PHMIDKL	EX 2
HSV MID	EX 3
G2 NTC dtv HB5	EX 4
G2 1 LK	EX 5
G2 NTC	EX 6
C 111 CIDET	EX 7
C 449 CIDET	EX 8
C 450 CIDET	EX 9
C 451 CIDET	EX 10
H Opl.ri CI SMID	EX 11
H-OPN/LAS	EX 12

l.a.a.

HMID KM-B	EX 13
HMID KLU-B	EX 14
PHMIDKL-B	EX 15

Reserve

EXN 16,17

DE NIEUWE KOUDE OORLOG

Oost-Europa's industriële spionnen slachten onze 'Gouden kip'

RIEN ROBIJNS

Vlak voor de Kerst ondertekende de Russische minister van buitenlandse zaken Sjvardnadze in Brussel een economisch samenwerkings- en handelsakkoord met de Europese Gemeenschap. Alweer een historische gebeurtenis in de nieuwe verhoudingen tussen Oost en West. Geestdriftig werd de volgende dag beschreven, dat deze overeenkomst het einde markeerde van de Koude Oorlog tussen de Sovjet-Unie en de EG, die door de Russen altijd werd beschouwd als het economische verlengstuk van de Navo. Sjvardnadze smeedde het ijzer nu het heet was. Hij pleitte meteen voor een nieuwe reeks 'solide en betrouwbare' afspraken over economische, technologische en wetenschappelijke samenwerking.

Terwijl in Brussel de glazen rondgaan, zitten wij in Nederland tegenover een deskundige op het gebied van spionage uit het Oostblok. Het zijn 'verwarrende tijden', geeft hij toe. Jarenlang was het werk duidelijk. Op enorme schaal bedreven Oosteuropese landen technologische en wetenschappelijke spionage met de bedoeling hun verpieterde economieën goedkoop aan gereedschap te helpen en het was zaak daartegen in het geweer te komen. Nu ziet het er ineens naar uit dat met enkele pennestroken kluisdeuren geopend en kopieerapparaten worden aangezet, die men zo nauwlettend afgeschermd probeerde te houden.

Maken *glasnost* en *perestrojka* inderdaad ook een einde aan deze praktijken? Onze gesprekspartner schudt beslist het hoofd: 'Dat is het punt nu net, het tegendeel is te verwachten. De industriële spionage vanuit het Oostblok zal nog toenemen. Men moet wel, om de economie daar op gang te brengen. De behoefte aan hoogwaardige produktieapparatuur en technologie is zeer groot. En spionage loont dan.

Ontspanning op wereldniveau hebben Sovjet-leider Gorbatsjov en de Amerikaanse president Bush bij hun recente ontmoeting op de rede van Malta in het vooruitzicht gesteld. Omwentelingen in Oosteuropese landen wekken, in dezelfde lijn, nieuwe hoop voor een veilige toekomst: alle angst kan overboord. Alle? Nee. Op het terrein van de industriële spionage gaat, ten bate van straatarm Oost-Europa, de strijd door en ontwikkelt zich volgens deskundigen zelfs een complete 'nieuwe Koude Oorlog'.

Een voormalige KGB-officier heeft enige tijd geleden verklaard, dat hij door daaraan vijftig- tot honderdduizend dollar te spenderen voor vijf miljoen dollar aan gegevens terugkreeg. Dat laat men niet schieten. Het probleem is alleen dat men er in het Westen steeds laconieker op reageert. Het vijandbeeld dat tot september 1989 bestond, is verdwenen. In Malta is de Koude Oorlog in de Middellandse Zee gegooid. Waarom zou men zich nog druk maken? Men denkt: "die mensen hebben toch hulp nodig?" En toch is het meer dan ooit noodzaak voor het bedrijfsleven op zijn *qui vive* te zijn.

Dat bedrijfsleven wil vooral handelen. Nieuwe markten, nietwaar?

'Onze ondernemers willen op het ogenblik inderdaad zo snel mogelijk een stuk uit de koek snijden. Maar in hun haast om handel te drijven, moeten ze er wel voor waken te veel weg te geven. Je moet per slot van rekening maar afwachten, of het allemaal zo gaat als Gorbatsjov en de zijnen willen. Samenwerking is uitstekend, maar men kan ook binnen betamelijke grenzen zaken doen. De een biedt wat aan en de

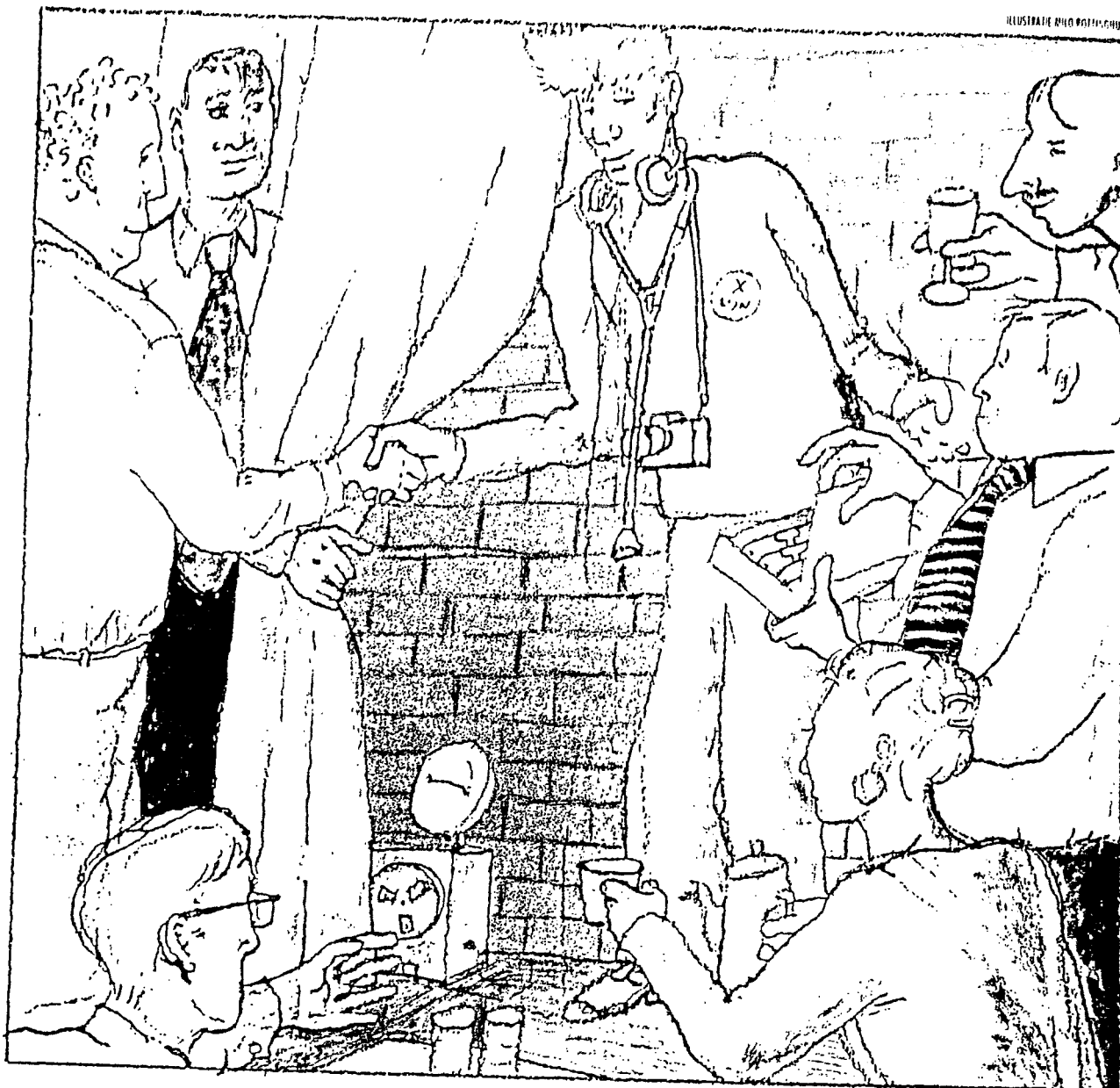
ander geeft daar geld voor, in plaats van te proberen de waren onder de tafel mee te pikken. Maar zover is het nog lang niet. Daarom moet het bedrijfsleven er op voorbereid zijn, dat de technologische en wetenschappelijke spionage meer dan ooit aan de orde zal zijn. De klassieke vormen van spionage van de KGB en de GROE worden door de nieuwe ontwikkelingen naar de achtergrond gedrongen. Nu staat de industriële spionage huizenhoog bovenaan op de prioriteitenlijst van die organisaties. Of, om het in vaktermen te zeggen: de zogeheten X-lijst van de KGB, die staat voor spionage van wetenschap en techniek, is belangrijker dan ooit.'

Ziet u niet te veel leeuwen en beren? Aan het eind van de jaren zeventig en in het begin van de jaren tachtig doken regelmatig berichten op over tientallen, soms honderden Russische spionnen, die na ontdekking naar hun land werden teruggestuurd. Nu lijkt het toch windstil?

'Dat komt door de veranderende strategie. Er worden overigens nog wel spionnen landen uitgezet. Vorig jaar nog een uit Nederland. Maar een inlichtingendienst denkt ook: "we weten nu wie we in huis hebben. als we die de grens over zetten is het maar weer afwachten wie er komt." Na het overlijden van Brezjnef lijkt het alsof het minder is geworden. Maar dat is niet zo. Wat gebeurt, is dat de aandacht wordt gericht op jongere mensen om in de toekomst gemakkelijker dan vroeger spionage te bedrijven. Men richt zich op de langere termijn. De spionage zal daardoor moeilijker te onderkennen zijn, maar van een teruggang is geen sprake. Harde bewijzen voor deze uitspraak zijn er nog niet. Maar dat is tevens het bewijs dat die tactiek zo werkt.'

NIEUWE GENERATIE

Het klinkt tegenstrijdig: adembenemende ontwikkelingen in Oost-Europa, openheid als nooit tevoren, alom de roep om meer

vrijheden, historische verdragen waarin nauwere samenwerking wordt vastgelegd... Maar als wij de specialisten in het inlichtingenwerk moeten geloven, bloeien de spionage-activiteiten van het Russische commissariaat voor de staatsveiligheid KGB en de militaire inlichtingenorganisatie GROE op economisch gebied juist nu volop. De traditionele spionnen waartegen James Bond zo heldhaftig streed, verdwijnen uit beeld; een nieuwe generatie is evenwel subtiel en op een ander vlak aan de slag.

Een dergelijke, verfijnder aanpak lijkt logisch. Het past immers niet in de huidige Russische propaganda-strategie om schandalen te riskeren, terwijl er zoveel potjes op het vuur staan, waarin nieuwe mondiale verhoudingen worden voorgedookt. De andersgerichte ijver van de KGB wordt alleen niet over het hoofd gezien. Toen NRC Handelsblad eind oktober onthulde dat het

Russische cargadoorsbedrijf Transworld Marine Agency in Rotterdam al sinds 1972 een onderkomen was voor KGB-spionnen, werden daar in politieke kringen nogal wat schouders over opgehaald. Ouwe koek. 'De industriële spionage is een heel wat belangrijker onderwerp om ons druk over te maken,' sprak VVD-leider Joris Voorhoeve. Volgens menig expert sloeg hij daarmee de spijker op de kop.

Hoewel over de aard en de omvang van deze vorm van spionage vooral topjes varr ijsbergen bekend worden, is in de loop der jaren toch vrij veel kennis vergaard over de verschillende sluipwegen die worden bewandeld. Een enorme klapper op dat gebied maakte Frankrijk in het begin van de jaren tachtig, toen dat land geclassificeerd materiaal in handen kreeg van het Directoraat T (Technica Directorate) van de KGB, dat met de technologische spionage is be-

last. De Franse Inlichtingendienst had er twee jaar aan gewerkt om de gegevens te verzamelen, een speurtocht die achteraf de naam 'Operatie Adieu' kreeg.

Als gevolg van deze informatie werden in Frankrijk in april 1983 47 Russische spionnen het land uitgezet. In de rest van de wereld werden nog eens 135 KGB- en GROE-officieren uitgewezen uit landen waar ze opereerden. Vervolgens werd de Russische handelsattaché in Parijs op het Franse ministerie van buitenlandse zaken ontboden, waar hem de documentatie werd getoond. Die gaf een goed inzicht in de resultaten van de T-afdeling van de KGB tussen 1978 en 1980.

Gedurende die drie jaar had het directoraat in totaal 111.396 documenten verzameld en 15.072 losse onderdelen van computers, chips, wapens en dergelijke naar Rusland gestuurd. Het materiaal kwam

voor het grootste deel uit de Verenigde Staten op de voet gevolgd door West-Europa. Berekend kon worden welk voordeel de Sovjet-Unie daarvan had gehad. In 1979 en 1980 kon het land door gebruik te maken van de gegevens 364 nieuwe militaire onderzoeksprojecten starten. Niet minder dan 2700 andere technische projecten konden worden verkort en efficiënter worden uitgevoerd. De Russische commissie voor Militaire Technologie VPK schatte zelf, dat op die manier ruim twee miljard gulden aan onderzoekskosten was uitgespaard en dat het honderdduizend manjaren aan hooggekwalficeerde arbeid had gescheeld.

INDUSTRIËLE INFORMATIE

Enig inzicht in de omvang van de industriële spionage van de Sovjet-Unie verschaftte ook een voormalige KGB-majoor die in het begin van de jaren tachtig op de Russische ambassade in Tokio was gestationeerd. Hij verklaarde (dat naar schatting zeventig tot tachtig procent van de diplomatieke post van zijn ambassade naar Rusland bestond uit technologische informatie. Het ging om zo'n 160 tot 170 kilo documentatie per week.

De vroegere Amerikaanse minister van Defensie, Caspar Weinberger, openbaarde in 1986, dat de Sovjet-Unie zich vijf jaar research (honderdduizend manjaren) had bespaard door geheime documentatie 'te lenen' over de ontwikkeling van het F-18 gevechtsvliegtuig. Weinberger, die die informatie had gekregen van de CIA, stelde bij die gelegenheid: 'In het midden van de jaren zeventig lag het Westen technisch nog ongeveer tien tot twaalf jaar voor op het Oostblok. Door de industriële spionage is dat in 1985 teruggelopen naar vier tot zes jaar.'

Is de Koude Oorlog dan toch nog niet voorbij? In het statige Hyatt Regency Hotel in Brussel treffen wij de Franse particuliere veiligheidsadviseur Pierre Gilleron. Hij spreekt daar collega's toe op een besloten studiedag over bedrijfsveiligheid en bedrijfspionage. Voordat hij voor zichzelf begon, werkte hij voor de Franse inlichtingendienst en was hij vijf jaar op het Elysée onder president Mitterrand belast met veiligheidszaken. Voor Gilleron liggen de zaken helder: 'Er is sprake van een nieuwe Koude Oorlog,' stelt hij vast.

Gilleron neemt even de tijd voor wat bespiegelingen. 'De algemene opvatting is, dat de oorlogsdreiging over is,' zegt hij. 'Maar de oorlog is niet dood. Hij verandert alleen van vorm. Wij hebben nu wijnoorlogen, graanoorlogen en noem maar op. Wij

'DOOR INDUSTRIËLE SPIONAGE SPAAR JE ZEVEN TOT ACHT JAAR UIT'

bestrijden onze tegenstanders niet meer met wapens of nucleaire systemen, maar met kopieerapparaten en scanners. Landen vechten niet meer tegen elkaar, maar machtige multinationals, zoals Kodak en Polaroid knokken over camera's en Du Pont de Nemours en Akzo over vezeldraden. Het verlies aan inkomsten in Europa door industriële spionage, waar dan ook vandaan, kan worden geschat op zestig miljard dollar. Dat betekent een verlies van tienduizenden banen.'

Gilleron werd tijdens zijn werk voor de Franse veiligheidsdiensten een expert op het gebied van de Oosteuropese, industriële spionage. De 'Operatie Adieu' volgde hij van nabij. De recente ontwikkelingen in het Oostblok brengen hem op dit terrein niet tot andere gedachten, verzekert hij. Gilleron: 'De industriële spionage is de nieuwe gouden kip. En de economie is het nieuwe gevechtsterrein. Een vruchtbaar terrein. Veel managers geloven niet dat hun ondernemingen wat kan overkomen en zijn daardoor zorgeloos. Maar het blijkt in de praktijk heel gemakkelijk bedrijven op allerlei niveaus aan te vallen. Uit de Adieu-affaire bleek, dat negentig procent van wat de Russen hadden verzameld, eigenlijk min of meer openbare informatie was. Maar door de stukjes van de puzzel in elkaar te passen konden ze er hun voordeel mee doen. Je staat er dan overigens vaak versteld van, wat voor simpele dingen ze goed kunnen gebruiken. Ze waren bijvoorbeeld heel geïnteresseerd in de fietsen van Peugeot. De combinatie van metalen, waarvan de frames waren gemaakt, was nieuw voor hen. Daar konden ze wat mee.'

In ons land knikt vervolgens een andere

expert bedachtzaam wanneer hij deze slingen op zich in laat werken. Tjeerd Slewijk Visser, oud-marinemans en tot 1 januari van dit jaar directeur van de afdeling 'buitenlandse betrekkingen' van Philips. Onder die noemer was hij in 62 landen verantwoordelijk voor de veiligheidspactiek van het concern. Over enkele maanden vervolgt hij zijn carrière in deze branche: secretaris-generaal van een nieuw opgerichte Europese stichting, die de veiligheidsaspecten in de EG zal bekijken wanneer de grenzen in 1992 wegvallen. Hij stelt: 'Bedrijfspionage door het Oostblok zal inderdaad toenemen. Gorbatsjov zal het als zijn eerste taak de economie op gang te brengen, die al sinds het begin van de jaren zeventig kapot is. Hij staat voor de vraag: "hoe kan ik die economie in zo hoog mogelijk tempo verbeteren?" Welnu, als dan voor bepaalde produkten de basisresearch kunt overslaan door de informatie ergens anders vandaan te halen, dan spaart u zeven tot acht jaar uit. Dat is interessant. De KGB voert daarom nu primair industriële spionage uit. De Chinezen doen hetzelfde, maar op een andere manier. Die brengen je in zo'n positie, dat je zo aardig gaat vinden, dat je de informatie vanzelf geeft. Door de laatste ontwikkelingen in het Oostblok begint het Westen te trouwen ook toe te neigen de Russen allerlei gegevens beschikbaar te stellen.'

STOM

In zijn hart kan Sleswijk Visser het sommige landen en bedrijven niet eens kwalij nemen, dat ze het spel zo spelen. 'De onderlinge concurrentie wordt zo groot, dat ze om te overleven wel moeten inzetten op industriële spionage om te zien wat de andere uitspookt. De strategie verschilt alleen enorm. Je hebt passieve multinationals, die nagenoeg niet actief zijn op dit gebied en agressieve, die personen omkopen, geschenken geven en verder weinig middelen schuwen. Landen als Japan, Zuid-Korea en Israël zijn bijvoorbeeld agressief. De Japaners doen het heel knap. Ze kopiëren in hoog tempo artikelen, waardoor West-Europa de markt verliest. Dat overkwam mogelijk Philips bij het Video 2000-systeem dat door Japan in VHS-vorm op de markt werd gebracht, waarna het bedrijf die slag verloor. Ach, sommige landen hebben het nodig om te overleven. Wij zijn zo stom, dat we het prijsgeven.'

Volgens vrij nauwkeurige schattingen werken zo'n 15.000 man voor het Eerste Hoofddirectoraat Inlichtingen Buitenland

van de KGB, dat in het Westen informatie vergaart. Daarnaast zijn buiten de Sovjet-Unie zo'n drieduizend medewerkers actief van de GROE, die uitsluitend op militaire zaken is gespitst. De KGB-ers werken voor verschillende lijnen. De PR-lijn is er voor de politieke beïnvloeding, de KR-lijn voor de beveiliging van de eigen operaties, de N-lijn voor de ondersteuning van illegaal in een land verblijvende Russische spionnen en de X-lijn voor de spionage op het gebied van wetenschap en techniek. Deze X-lijn is thans verreweg het belangrijkste onderdeel geworden.

In Nederland gaat men er van uit, dat hier zo'n twintig KGB-officieren en tien GROE-medewerkers actief zijn. Zij zijn verbonden aan de Russische ambassade in Den Haag of de Russische Handelsmissie in Amsterdam en zouden in ons land kunnen rekenen op de hulp van een paar honderd mensen: 'Frustraten lopen er altijd genoeg rond.' Het werk gaat overigens niet altijd van een leien dakje. Sinds 1975 zijn er veertien Sovjet-spionnen ons land uitgezet, in de hele Westerse wereld in die periode zo'n achthonderd.

De spionnen van de X-lijn stropen met 'boodschappenlijstjes' de Westerse industrieën af en ronselen stromannen om aan informatie te komen. Zij bestrijken een breed vlak: van computertechnologie (soft- en hardware), elektronische apparatuur (laser, radar) tot scheepsbouw, luchtvaart, chemie en telecommunicatie. Daarbij gaat de aandacht met name uit naar de apparatuur, die onder het nog steeds geldende COCOM-embargo valt. Dat embargo verbiedt handel in strategische apparatuur naar het Oostblok. Tekenend voor de situatie is dat het embargo binnenkort ter discussie zal worden gesteld. De verwachting is dat een nieuwe, minder strenge lijst wordt opgesteld.

De technische en wetenschappelijke gegevens die de KGB- en GROE-mensen overal verzamelen, komen uiteindelijk terecht bij de Staatscommissie voor Wetenschap en Techniek (GKNT) en de Commissie voor Militaire Technologie (VPK) in Moskou. Daar worden niet alleen de analyses gemaakt maar ook de prioriteiten vastgesteld. De GKNT geeft aan elke ambassade in het buitenland door wat ze van bepaalde industrieën en wetenschappelijke instituten wil weten. De interesse gaat dan uit naar fabricageprocessen, de samenstelling van materialen, de strategie van de desbetreffende bedrijven, prijzen, economische resultaten, biografische gegevens van topmanagers en namen en rugnummers van onderaanne-

SPIONNEN STROPEN MET BOODSCHAPPELIJSTJES WESTERSE INDUSTRIEËN AF

mers en klanten. Voor de informatie wordt aardig betaald: vijf- tot tienduizend gulden voor kleine inlichtingen, 250.000 tot 350.000 gulden voor grote projecten.

De Russen hebben zeker niet het primaat bij het vergaren van deze informatie. Uit alle andere Oostblok-landen zijn spionnen in het Westen actief. Uitvalsbases voor hun activiteiten zijn vaak de eigen handelsfirma's in de verschillende landen. In Europa zijn dat er ongeveer driehonderd. Een voorbeeld: Italië kent 54 van deze ondernemingen, waarvan veertien uit Rusland, elf uit Tsjechoslowakije, negen uit Roemenië, zes uit Bulgarije, vijf uit Hongarije, vijf uit Oost-Duitsland en vier uit Polen. De aantallen medewerkers die kunnen worden ingezet, verschillen overgens sterk per land. Het hangt af van de ruimte, die de respectieve regeringen geven.

VRACHTWAGENS

Hoe bijvoorbeeld wordt gespioneerd, merkte enkele jaren geleden de veiligheidschef van Philips Electronics in Zweden, Rutger Carlheim-Gyllenskiöld. Hij vertelt: 'Een van onze bewakers merkte op een bepaald ogenblik dat op zo'n vijftig meter van ons computercentrum, dat strategisch gevoelig materiaal produceert, een TIR-wagen uit Polen stopte. Toen de bewaker in zijn auto een kijkje ging nemen, scheurde die vrachtwagen meteen weg, door alle rode lichten heen. Wij hebben vervolgens contact opgenomen met het ministerie van defensie. Daar was men blij met de informatie maar keek er niet van op. Het bleek een gangbare praktijk dat TIR-wagens uit het Oostblok overal rondrijden. Dat gebeurt in heel Europa. Ze zijn leeg, maar in het dak is

apparatuur bevestigd, die informatie doorseint naar satellieten. Ze zetten die wagens neer bij fabrieken waar bijvoorbeeld computers worden gemaakt. Eén zo'n wagen betekent nog niet veel, maar als er informatie van honderden plaatsen samenkomt is het erg nuttig. Het zijn de merktekens voor de satellieten. In Zweden alleen al rijden 1300 van die truckers rond, werd mij verteld, in heel Europa zijn er meer dan tienduizend.'

Wat de veiligheidsexperts vooral steekt is dat de meeste informatie zo gemakkelijk vergaard kan worden. Behalve dat het overgrote deel van de gewenste gegevens gewoon openbaar is, wordt de nonchalance bij bedrijven groot geacht. Bovendien zijn in dit computertijdperk ongekende mogelijkheden ontstaan. 'De eenvoudigste manier om aan materiaal te komen, is door vuilmiszakken in handen te krijgen en door gebruik te maken van schoonmakers. Dat gebeurt ook veel,' besluit Sleswijk Visser. 'Computerbanden worden meestal niet geschoond voordat ze weggegooid worden, omdat men daar te lui voor is. Welnu, die kan men massaal opkopen en analyseren. En dan de hele elektronische spionage. Een scanner voor je autoradio kun je al voor 120 gulden kopen. Het hele satelliet-verkeer kun je voor twintig miljoen opvangen. Als je dat via computer en software toepast, krijg je alle gegevens te pakken die je maar wenst. Door de voortschrijdende techniek wordt dat steeds eenvoudiger.'

Satelliet-verkeer is een open vorm van communicatie, is daar wel iets tegen te doen?

Sleswijk Visser: 'Je kan het doen door crypto-middelen te gebruiken. Maar ik ken geen bedrijf dat dit doet behalve in de defensie-industrie. Het is duur, je moet er een budget en een staf voor neerzetten. Maar in Nederland is de mentaliteit daar niet naar. Hier heeft men nauwelijks bewustzijn voor security. Men hecht weinig geloof aan industriële spionage. Als u bijvoorbeeld een bedrijf binnengaat in de Verenigde Staten, Duitsland of Frankrijk, zult u zien dat dat veel lastiger is dan in de meeste Nederlandse bedrijven.'

'Als je goed beveiligd, spaar je juist ontzettend veel geld uit. Daarom zou het topmanagement bijzonder goed op de hoogte moeten zijn van de gevaren en verliezen, die door industriële spionage kunnen worden veroorzaakt. Als je concurrenten met bouwtekeningen weglopen, veroorzaakt dat een miljardenverlies. Als je je basis-research weggeeft, geef je ook miljarden weg. Het is heel kosteneffectief om deze investeringen uit te voeren.'

Oppositie DDR: Geheime dienst bestaat nog

AD 9/11/90

door onze correspondenten
HETTY HESSELS

BONN — De Oostduitse oppositie betwijfelt of de regering de geheime dienst werkelijk heeft onthouden. Ze heeft aanvullingen dat een onderdeel van de dienst vorige maand heeft opgeroepen tot een staatsgreep.

Deze grote onduidelijkheid was voor de oppositie gisteren aanleiding het Rode-Tafel-overleg met de regering, dat onder meer werd onderbroken na een bommelding, een week op te schorten.

Eerder op de dag hadden de oppositiegroepen geëist dat premier Modrow persoonlijk over de veiligheidsdiensten. Modrow bevindt zich echter in Bulgarije op een bijeenkomst van de Comecon.

Erlich Honecker (77), de voormalige partijleider, is opgenomen in een ziekenhuis in Oost-Berlijn om te worden geopereerd aan een nierumor. Tegen hem loopt een onderzoek op verdenking van machtsmisbruik. Artsen zeggen dat hij nietkankeer heeft en daardoor te ziek is om te worden opgesloten. Bezoekers van het ziekenhuis Charité zagen Honecker rondlopen in een joggingpak. Hij zag er naar omstandigheden goed uit.

In Leipzig gingen gisteren enkele tienduizenden mensen de straat op. Sprekers zeiden te vrezen dat de communistische partij opnieuw een greep naar de macht wil doen.

Uproep tot staatsgreep

Telex zorgt voor
opschudding bij
Nieuw Forum

Uit een telex die in het bezit is van de grootste oppositiegroep in de DDR, Nieuw Forum, blijkt dat geheime agenten er op 9 december bij de autoriteiten op hebben aangedrongen in te grijpen om de oppositie „uit te schakelen“.

Woordvoerder Heinrich van Nieuw Forum noemde de tekst een „oproep tot staatsgreep“. De voorzitter van de communistische partij, Gregor Gysi, zei niets al te weten van zo'n oproep.

Bevestigd

De echtheid van de telex werd gisteravond bevestigd door Peter Koch, afgezet van premier Modrow, die belast is met de ophetting van de dienst (de Stasi).

De oppositie eist voor maandag een rapport van de regering over de binnenlandse veiligheid. Koch wist geen antwoord op tal van vragen van de jurist Henrich. Zoals: wie controleert het door de Stasi in te leveren bestand aan wapens, wie controleert of niet toch nog gespioneerd en afgeluisterd wordt en waar is de computer van de data-bank van de Stasi?

Koch wist wel te vertellen dat van de 85.000 Stasi-medewerkers er inmiddels 25.965 zijn ontslagen en dat 400 panden van de dienst zijn ont-ruid.

Verwijd van pagina 1

Hij moest echter toegeven dat de Stasi zijn enige bron van informatie is. Bij zijn werkzaamheden staan hem rechters neoh officieren van justitie terzijde. Koch bood de oppositie aan een vertegenwoordiger te kiezen die als mede-bewaker van de werkgroep „Opheffen Stasi“ aan de slag gaat.

Geweigerd

De verbitterde oppositie wil tot komende maandag met tal van beloningen de regering dwingen de Rode Tafel uitgebreid te informeren. Ze weigert bovendien in te gaan op de eis van de regering om snel een nieuwe veiligheidsdienst op te richten met het oog op activiteiten van neo-fascisten.

Gisteren werd de leider van de Westduitse Republikaner,

Franz Schönhuber, de loegang tot de DDR geweigerd. Schönhuber, die per auto naar West-Berlijn was gereisd, reageerde kwaad „Het is waanzin dat de DDR lid van de EG wil worden, maar een Europees partij-memberschap de loegang ontzegt.“

In Bonn wordt heftig gediscussieerd over de vraag of kanselier Kohl de Oostduitse premier nu wel of niet in maart moet ontvaangen. Voorzitter Lambsdorff van coalitie-genoot FDP meent dat Kohl dat bezoek moet afzeggen: „Modrow mag geen gelegenheid krijgen voor zijn communistische partij goede ster te maken met een akkoord aan de voervond van de verkiezingen.“

af luisteren door Hongaarse politie

Boedapest — De Hongaarse premier Miklos Nemeth heeft een onderzoek gelast naar beschuldigingen van de oppositie dat de politie niet-communistische partijen in de gaten houdt. Dit heeft de Hongaarse televisie zaterdag bekendgemaakt.

Twee Hongaarse oppositiegroepen, de Alliantie van Vrije Democraten en de jongerenbeweging Fidesz, hadden vrijdag verklaard dat zij een eigen 'Watergate-schandaal' hebben ontdekt. Zij toonden documenten waaruit zou blijken dat het ministerie van binnenlandse zaken telefoons van oppositieleiden af luistert, hun brieven opent en hun bijeenkomsten bespioneert.

Zij eisten het aftreden van de minister van binnenlandse zaken, Istvan Horvath en van de chef van de staatsveiligheidsdienst, Ferenc Pallagi.

Het aftreden van premier Miklos Nemeth werd niet gevraagd, omdat naar hun zeggen het land gebaat is bij stabiliteit met het oog op de vrije verkiezingen in maart.

HA 01/1/90

'Geheime dienst DDR leeft voort met nieuwe naam'

BERLIN, 10 jan. — De Oostduitse regering heeft de geheime dienst, de Staatssicherheidsdienst, weer tot leven gewekt onder de naam Amt für Verfassungsschutz (Bureau ter bescherming van de grondwet). Dat meldt vandaag het Oostduitse blad Der Morgen, het orgaan van de liberaal-democratische partij. De oppositie heeft gedreigd het ronde-tafeloverleg af te zullen breken als de regering de geheime politie in een of andere vorm laat voortbestaan.

NRC 10/1/90